

ประวัติศาสตร์รตนโกสินทร์

รตนโกสินทร์ตอนต้น (ร.1-3)

วิดีโอ เรื่องรัตนโกสินทร์ตอนต้น

https://www.youtube.com/watch?v=BEXw_9dfWlw&t=927s

ที่มา : หมายเหตุต้นกรุงรัตนโกสินทร์ : ความจริงไม่ตาย

(7 เม.ย. 64)

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงย้ายราชธานีจาก
กรุงธนบุรี มายังฝั่งกรุงเทพฯ ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำ
เจ้าพระยา เมื่อ พ.ศ. 2325

สาเหตุที่ทรงย้ายราชธานี

- 1. พระราชวังเดิมของกรุงธนบุรีคับแคบ มีวัดชนาบ ทั้ง 2 ข้าง (คือวัดท้ายตลาด หรือวัดโมลีโลกยาราม และวัด อรุณราชวราราม)
- 2. ทรงไม่มีพระประสงค์จะให้ราชธานีแบ่ง ออกเป็น 2 ส่วน โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยากั้น
- 3. พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกเป็นที่ราบลุ่ม สามารถขยายเมือง ออกได้อย่างกว้างขวาง
- 4. ฝั่งธนบุรีพื้นที่เป็นท้องคู้่ง น้ำกัดเซาะตลิ่งพังทลายได้ง่าย

ในภาพคือศาลหลักเมือง

ในการสร้างพระบรมมหาราชวัง โปรดให้สร้างวัดขึ้นใน
พระบรมมหาราชวังด้วย คือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัด
พระแก้ว แล้วอัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐาน

ความเจริญในด้านต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 มีดังนี้
การปกครองในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ถือตามแบบสมัย
อยุธยา โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุด

การปกครองส่วนกลาง มีลักษณะดังนี้ คือ

— มีอัครมหาเสนาบดี 2 ตำแหน่ง คือ

- สมุหกลาโหม เป็นหัวหน้าฝ่ายทหาร และปกครองหัวเมืองฝ่ายใต้
- สมุหนายก เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน และปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ

— มีจุตุสดมภ์ทั้ง 4 ฝ่าย ภายใต้การดูแลของสมุหนายก ได้แก่

- เสนาบดีกรมเมือง
- เสนาบดีกรมวัง
- เสนาบดีกรมคลัง
- เสนาบดีกรมนา

ฝ่ายทหาร คือ เสนาบดีกรมพระกลาโหม (สมุหพระกลาโหม) มี
อำนาจหน้าที่ บังคับบัญชา ดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้ ใช้ตราคชสิทธิ์เป็นตรา
ประจำตำแหน่ง

ฝ่ายพลเรือน คือ เสนาบดีกรมมหาดไทย (สมุหนายก) มีอำนาจ
หน้าที่ บังคับบัญชา ดูแลหัวเมืองฝ่ายเหนือ ใช้ตราราชสิทธิ์เป็นตราประจำ
ตำแหน่ง

การปกครองหัวเมือง

ส่วนภูมิภาค การปกครองหัวเมือง คือการบริหารราชการแผ่นดินตามหัวเมืองต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1 หัวเมืองชั้นใน

2 หัวเมืองชั้นนอก

3 หัวเมืองประเทศราช

- หัวเมืองชั้นใน (เมืองหน้าด่าน) จะตั้งอยู่รอบเมืองหลวง ถือว่าเป็นบริวารของเมืองหลวง เมืองชั้นในไม่ได้เป็นเมืองอย่างแท้จริง เพราะไม่มี
- เจ้าเมืองปกครอง ขุนนางปกครอง **คือผู้รั้ง** หรือ จ่าเมือง
- (มีความสำคัญเป็นเมืองระดับชั้นจัตวา)

- หัวเมืองชั้นนอก เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในราชอาณาจักร เมืองเหล่านี้จัดแบ่งเป็นระดับชั้น ตามขนาด จำนวนพลเมือง ความสำคัญ แบ่งเป็นชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี และอาจมีเมืองเล็ก ๆ (เมืองชั้นจัตวา) อยู่ใต้สังกัด เจ้าเมืองเหล่านี้ มีอำนาจสิทธิ์ขาดในเมืองของตน
- (แต่ต้องปฏิบัติตามพระราชโองการและนโยบายจากเมืองหลวงตามเขตความรับผิดชอบ ในกำกับของสมุหกลาโหม หรือสมุหนายกหรือกรมท่า)

- **หัวเมืองประเทศราช หรือ เมืองขึ้น** เป็นเมืองของชาวต่างชาติต่างภาษา หรือ ประเทศเหล่านั้นยอมอยู่ภายใต้การคุ้มครองของไทย
- มีเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ ปกครองกันเอง ตามจารีตประเพณีของแต่ละชาติ การเป็นเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ จะต้องบอกหรือเข้ามาราบบังคมทูล ขอให้เป็นผู้แต่งตั้งให้ โดยเมืองขึ้น**มีหน้าที่ส่งเครื่องราชบรรณาการ และต้องถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทองมาให้ โดยปกติจะจัดส่ง 3 ปีต่อครั้ง ต้องเกณฑ์ทัพมาช่วยถ้ามีศึกสงคราม**

ไทย-พม่าในสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ไทยทำสงครามกับพม่ารวม
ทั้งสิ้น 10 ครั้ง ในรัชกาลที่ 1 มีถึง 7 ครั้ง

พม่าเริ่มจะพ้นจากความวุ่นวายภายใน

โดยพระเจ้าปะดุง ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์

ใน พ.ศ. 2324 มีกำลังเข้มแข็งสามารถปราบปรามหัวเมือง
ต่างๆ ในพม่าได้ราบคาบ เห็นว่าไทยก่อตั้งอาณาจักรใหม่
ขึ้น จึงต้องการแผ่อำนาจมาปราบปรามไม่ให้เติบโตใหญ่ได้อีก

-
- สงครามไทยกับพม่าในสมัยรัชกาลที่ 1 ที่นับว่าสำคัญมี 2 ครั้ง
 - คือ 1. สงครามเก้าทัพ 2. สงครามทำดินแดง

สงครามเก้าทัพ (พ.ศ. 2328)

สมัยรัชกาลที่ 1 (สมัยรัตนโกสินทร์)

- สงครามครั้งนี้ มีขึ้นหลังจากพระเจ้าปะดุง ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ได้ 4 ปี และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปราบดาภิเษกขึ้น
- ครองราชย์ได้ 3 ปี
- เหตุผล พระเจ้าปะดุงทรงต้องการแผ่อำนาจครอบคลุมดินแดนสุวรรณภูมิ และทำลายอาณาจักรไทยไม่ให้เติบโตเป็นอาณาจักรใหญ่อย่างกรุงศรีอยุธยาได้อีก

ทัพพม่าทั้ง 9 ทัพ มีดังนี้

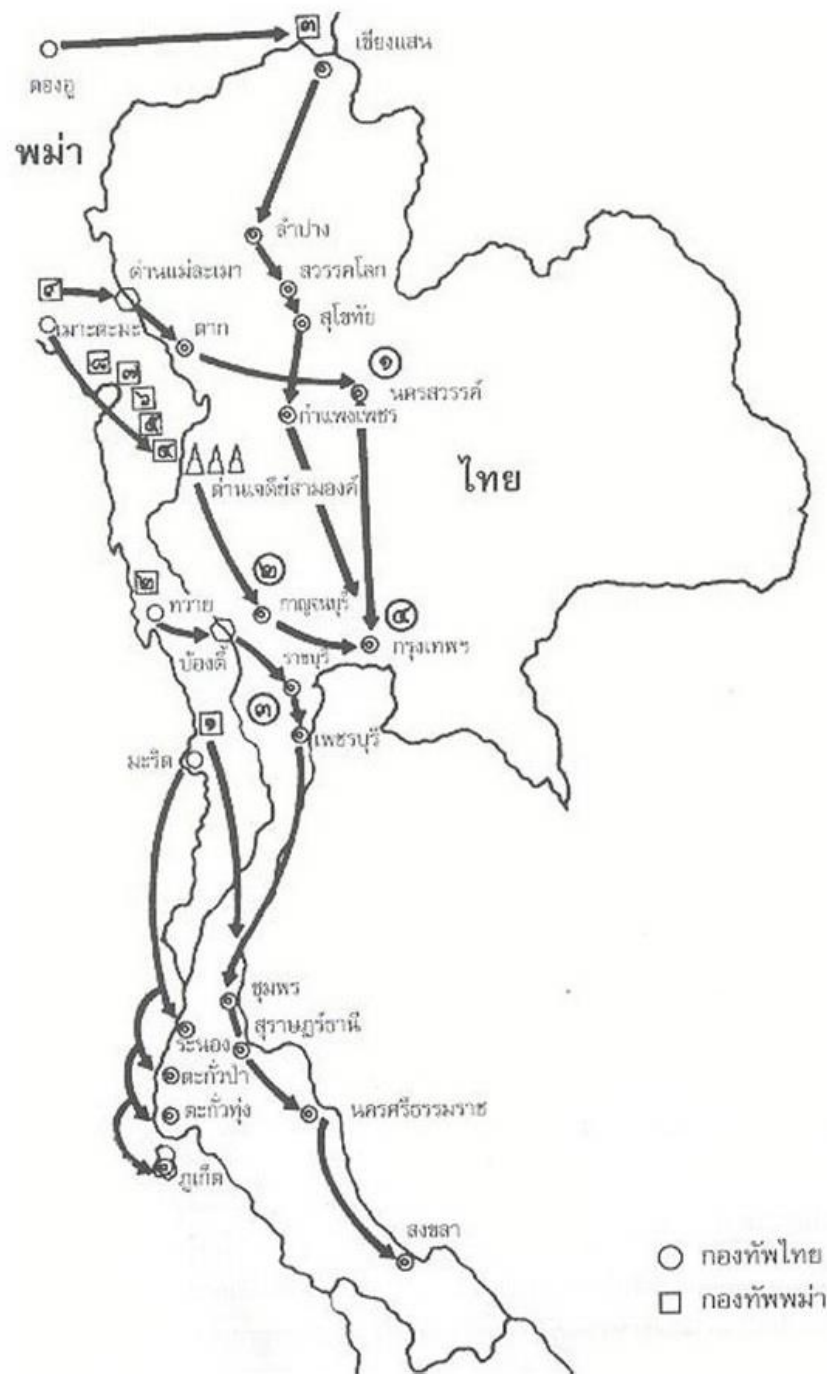
- ทัพที่ 1 แบ่งเป็นทัพบกและทัพเรือ ทัพบกมีหน้าที่ตีหัวเมืองปักษ์ใต้ ตั้งแต่เมืองชุมพรถึงสงขลา เป็นการตัดความช่วยเหลือจากทางใต้ ส่วนทัพเรือมีหน้าที่ตีหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันตก ตั้งแต่เมืองตะกั่วป่าลงไปจนถึงเมืองถลาง และยังมีหน้าที่หาเสบียงอาหารให้แก่กองทัพด้วย
- ทัพที่ 2 ให้รวบรวมพลที่หวายและให้เดินทัพเข้าทางด่านบ้องตี้ (ราชบุรี) ให้ตีเมืองราชบุรี เพชรบุรี ไปบรรจบกับทัพที่ 1 ที่ชุมพร
- ทัพที่ 3 เข้ามาทางเมืองเชียงใหม่ ตีเมืองลำปาง สวรรคโลก สุโขทัย นครสวรรค์ ลงมาบรรจบกันทัพหลวงที่กรุงเทพฯ
- ทัพที่ 4, 5, 6, 7, 8 ชุมนุมทัพที่เมืองเมาะตะมะก่อน ต่อจากนั้นจึงเดินทัพตามลำดับกับเจ้าเมืองไทยทางด้านพระเจดีย์สามองค์ ลงมาตีกรุงเทพฯ
- ทัพที่ 9 มีหน้าที่ตีหัวเมืองเหนือริมฝั่งแม่น้ำปิง ตั้งแต่เมืองตาก กำแพงเพชร ลงมาบรรจบกับทัพหลวงที่กรุงเทพฯ

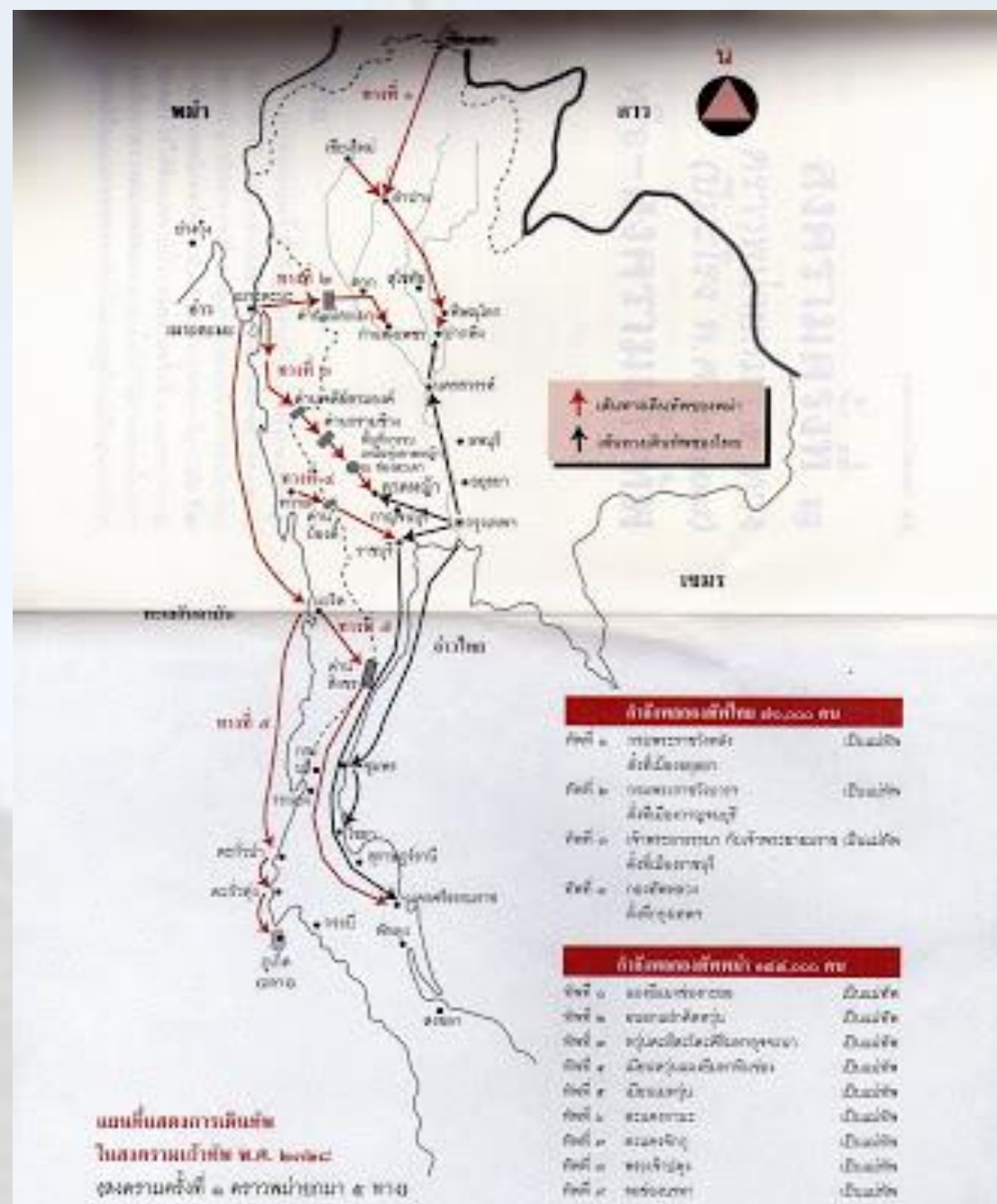
กลยุทธ์ในการรบของไทย

- สงครามคราวนี้พม่ามีกำลังพลมากกว่าไทยมาก ยกมาทุกทิศทาง แต่จุดประสงค์ก็คงจะต้องเข้าตีกรุงเทพมหานครในที่สุด หากอรธรับศึกในกรุงจะรักษากรุงไว้ไม่ได้เพราะกำลังน้อยกว่า
- จึงเปลี่ยนยุทธวิธีใหม่ ไม่ตั้งรับในกรุงเหมือนที่เคยทำในสมัยอยุธยา แต่ให้จัดทัพออกไปรับมือข้าศึก ไม่ให้มีโอกาสเข้าประชิดกรุง แต่จะแบ่งกำลังของไทยออกไปรับศึกทุกจุดไม่ได้ จะต้องโจมตีเฉพาะจุดที่สำคัญก่อน เมื่อชนะแล้วจึงค่อยนำกำลังไปโจมตีจุดอื่นๆต่อไป จนกว่าจะทำลายทัพพม่าได้หมดสิ้น

ไทยจัดทัพเป็น 4 ทัพ ดังนี้

- ทัพที่ 1 (กองทัพวังหน้า) รับผิดชอบทิศตะวันตก กรมพระราชวังบวรฯ เป็นแม่ทัพ ยกไปโจมตีพม่าที่จะยกเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ (จังหวัดกาญจนบุรี) ทัพวังหน้านี้เป็นทัพใหญ่ที่สุดของไทยเพราะคาดว่าพระเจ้าปะดุงจะยกทัพหลวงหนุนเนื่องเข้ามาด้านนี้
- ทัพที่ 2 (กองทัพวังหลัง) รับผิดชอบทิศเหนือ กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข (วังหลัง) ขณะยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ (พระยาสุรียอภัย) เป็นแม่ทัพยกไปโจมตีทัพพม่าซึ่งจะมาจากทางเหนือ ที่เมืองนครสวรรค์ สกัดไม่ให้ยกมาถึงกรุงเทพฯ ได้
- ทัพที่ 3 รับผิดชอบทิศใต้ เจ้าพระยาธรรมา (บุญรอด) เป็นแม่ทัพร่วมกับเจ้าพระยาอมราช มีหน้าที่ช่วยกันโจมตีทัพพม่าที่จะยกมาจากทางใต้ และทางด้านบ้องตี้ (ราชบุรี)
- ทัพที่ 4 (ทัพหลวง) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงเป็นจอมทัพ ตั้งมั่นอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่เป็นกองหนุน คิกหนักด้านใดจะยกไปช่วยด้านนั้น

สงครามทำดินแดง (พ.ศ. 2329)

- การพ่ายแพ้สงคราม 9 ทัฟ ทำให้พระเจ้าปะดุง (โบดอพญา) รู้สึกอับอายศอตสูงมาก เพราะพระองค์ไม่เคยแพ้สงครามครั้งใดมาก่อน จึงยกทัพมาตีเมืองไทยใหม่ในปีถัดไป
- คราวนี้พระเจ้าปะดุงแก้ไขข้อผิดพลาดทางยุทธวิธี โดยยกพลเป็นทัพใหญ่มาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ทางเดียว สร้างยุ่งฉางสะสมเสบียงอาหาร ตั้งค่ายถาวรเป็นระยะๆ จากทำดินแดงถึงสามสบ ชูดุคุ ปักขวกแน่นหนา ชักปีกกาค่ายเข้าถึงกัน หมายถึงเมื่อพักผ่อนบำรุงกำลังไพร่พลจนกล้าแข็งแล้ว ก็จะตรงเข้าตีกรุงเทพมหานครจุดเดียวพร้อมกันทั้งหมด คาดว่าไพร่พลที่สมบูรณ์เต็มที่และมีจำนวนมากกว่าจะสามารถตีเอากรุงเทพมหานครได้ไม่ยาก
- สำหรับฝ่ายไทยนั้น ชัยชนะในสงคราม 9 ทัฟ ทำให้รู้ว่า การเข้าโจมตีพม่าเสียก่อนนั้นดีกว่าตั้งรับ จึงยกทัพตรงไปยังค่ายพม่าทันทีไม่ปล่อยให้พม่าตั้งตัวได้มั่นคง โดยแบ่งกำลังเป็น 2 ทัพ ทัพหน้ามีกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) เป็นแม่ทัพ ตามด้วย ทัพหลวง ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ตีค่ายทั้งหมดของพม่า เพียง 3 วัน ก็แตกหมดทุกค่าย ทหารไทยซึ่งมีขวัญกำลังใจดียิ่งก็รุกไล่ติดตามจับเชลย ยานพาหนะ เเสบียงอาหาร และคัสตราวุธได้เป็นจำนวนมาก
- ชัยชนะคราวนี้ เป็นชัยชนะที่เด็ดขาด สร้างความหวาดหวั่นแก่ทหารพม่าอย่างยิ่ง

ด้านกฎหมายและการศาลไทย

กฎหมายไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียที่เรียกว่า คัมภีร์พระ
ธรรมศาสตร์

ไทยได้รับการถ่ายทอดมาจากมอญอีกต่อหนึ่ง ในการตัดสินคดีความนั้นจะมีพราหมณ์ ที่เรียกว่า ลูกขุน ณ ศาลหลวงจำนวน 12 คนไปผู้ชี้ตัวบทกฎหมายว่าใครผิดใครถูกจากนั้นจึงส่งเรื่องไปให้ตุลาการบังคับคดี หรือ ลงโทษผู้กระทำผิดตามที่ลูกขุนตัดสิน

พระธรรมศาสตร์ เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยสิทธิหน้าที่ ของบุคคลทั้งทางแพ่งและอาญา

ในการไต่สวนพิจารณาคดีในสมัยโบราณ เนื่องจากยังขาดความรู้
ในเรื่องการสอบสวน จึงนิยมใช้วิธีการแบบจารีตนครบาล โดยการ
ทรมานผู้ต้องหาให้รับสารภาพ เช่น ตอกเล็บ เขียนตี ลุยเพลิง
เสี้ยงเทียน บีบขมับ

ที่มาของการปฏิรูปกฎหมายตราสามดวง

การแก้ไขกฎหมาย ในปี พ.ศ. 2347 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดให้ชำระกฎหมาย อันเนื่องมาจาก อำแดงป้อม ฟ้องหย่า นายบุญศรีผู้เป็นสามี มีอาชีพเป็นช่างเหล็กหลวง ซึ่ง อำแดงป้อมมีชู้ แต่กลับมาฟ้องหย่าสามี ในสมัยนั้นถ้าภรรยาฟ้องหย่าตามกฎหมายภรรยาจะได้ทรัพย์สินก่อนแต่งงานเป็นของตนเอง
รัชกาลที่ 1 เห็นว่าไม่ถูกต้อง

กฎหมายตราสามดวง

รัชกาลที่ 1 จึงโปรดให้ชำระกฎหมายใหม่ โดยโปรดเกล้าฯ ให้จัด
ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ประกอบด้วยอาลักษณ์ 4 นาย ฝ่าย
สุกขุน 3 นาย ฝ่ายราชบัณฑิต 4 นาย รวม 11 นาย ร่วมกันชำระ
พระราชกำหนดบทพระอัยการในแผ่นดิน ตั้งแต่พระธรรมศาสตร์
ลงมา โดยจัดเป็นหมวดหมู่และปรับปรุงให้ยุติธรรมยิ่งขึ้น

กฎหมายตราสามดวง

- เมื่อชำระกฎหมายเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ได้โปรดให้อาลักษณ์คัดลอกไว้รวม 3 ชุด โดยเก็บรักษาไว้ที่ห้องเครื่องชุดหนึ่ง หอหลวงชุดหนึ่ง ศาลหลวงชุดหนึ่ง โดยให้ประทับตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และตราบัวแก้ว ไว้เป็นสำคัญทุกเล่ม ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า กฎหมายตราสามดวง

กฎหมายตราสามดวง

พระราชอุทิศ

พระคชอุทิศ

พระบอแก้ว

กฎหมายตราสามดวง

ความรู้เพิ่มเติม

- กรมเวียง หรือ กรมเมือง เสนาบดีคือ พระยายมราช
- มีอำนาจหน้าที่ปกครองดูแลราษฎรในเขตกรุง รักษาความสงบเรียบร้อยและปราบโจรผู้ร้าย มีตราพระยมทรงสิงห์ เป็นสัญลักษณ์ประจำตำแหน่ง

- **กรมวัง เสนาบดี คือ พระยาธรรมา** มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการในราชสำนัก จัดการพระราชพิธีทั่วไป รวมทั้งพิจารณาคดีที่พระมหากษัตริย์จะต้องวินิจฉัยด้วย
- **จึงได้นำอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมาธิกรณ์ หมายถึง ผู้วินิจฉัยคดีพิพาท**
- **ให้เป็นธรรมเนียม ใช้ตราเทพยดาทรงพระนนทิการ (เทวดาทรงพระโค) เป็นสัญลักษณ์**

- กฎหมายไทยในสมัยนี้ ถือตามแบบอย่างอยุธยาและธนบุรี แต่ได้มีการแก้ไขตรวจสอบขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ 1 มีชื่อว่า
- กฎหมายตราสามดวง คือ ตราราชสีห์ ตราคชสีห์ และตราบัวแก้ว
- ใช้สืบต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5

- **กรมคลัง หรือ กรมท่า** มีอำนาจหน้าที่ บังคับบัญชาหัวเมืองชายทะเล ภาควัดวันออก ใช้ตราบัวแก้วเป็นสัญลักษณ์
- แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็น ฝ่ายการเงิน มีหัวหน้าคือ พระยาราชภักดี ฝ่ายการต่างประเทศ มีหัวหน้าคือ พระยาศรีพิพัฒน์ ฝ่ายตรวจบัญชีและดูแลหัวเมืองชายทะเลตะวันออก มีหัวหน้าคือ พระยาพระคลัง

- กรมนา มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษานาหลวง เก็บหางข้าว ค่านา จัดเก็บและรักษาเสปียง อาหารสำหรับพระนคร
พิจารณาคดีเกี่ยวกับที่นา
- ใช้ตราพระพิรุณทรงนาคเป็นสัญลักษณ์

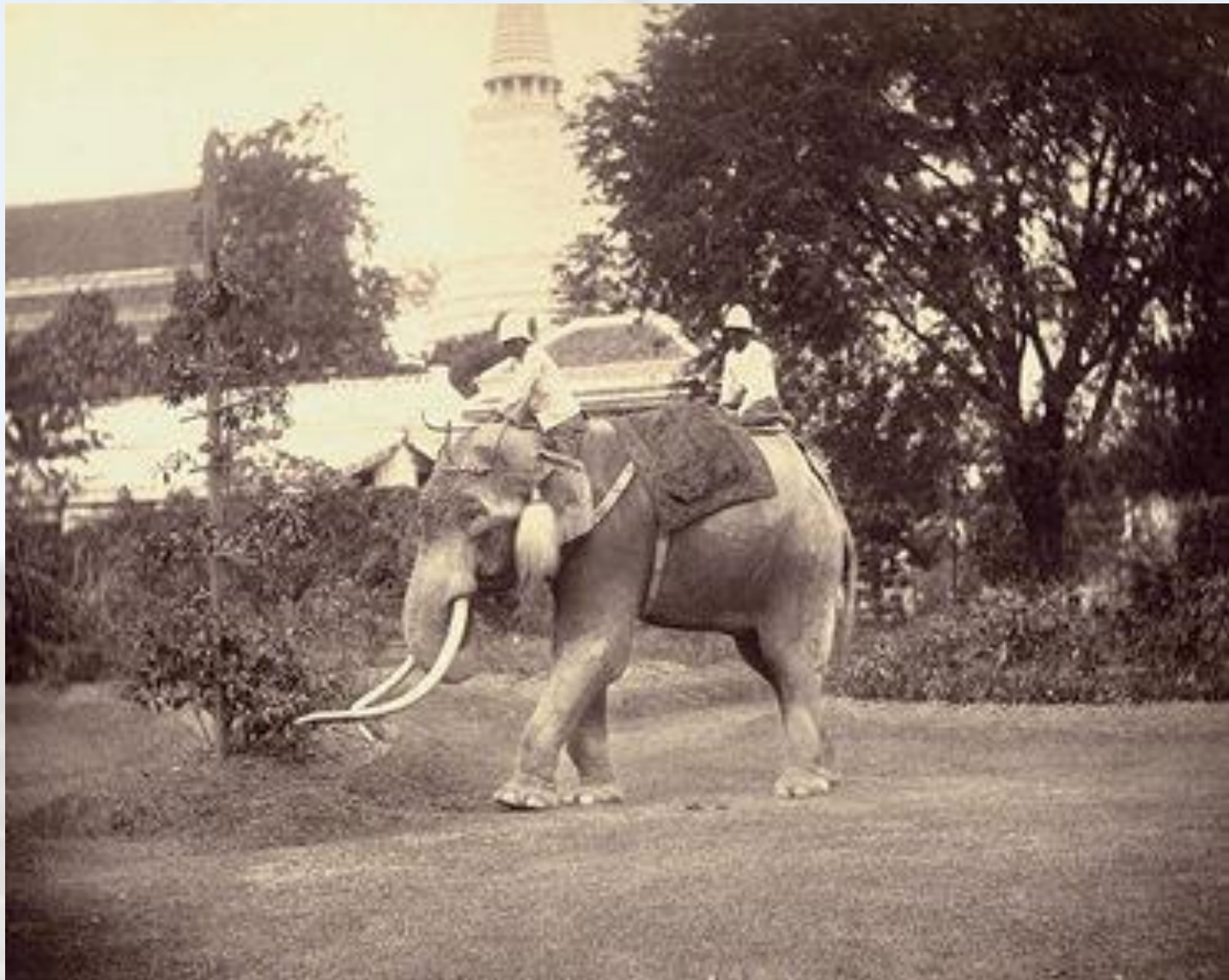
การปกครองส่วนภูมิภาค

- แบ่งหัวเมืองออกเป็น 3 ประเภท คือ
 - หัวเมืองชั้นใน หรือเมืองจัตวา
 - หัวเมืองชั้นนอก
 - หัวเมืองประเทศราช ถ้าเป็นเมืองที่อยู่ห่างไกลราชธานี จะต้องส่งเครื่องบรรณาการมาให้เมืองหลวง 3 ปีต่อครั้ง ส่วนเมืองที่อยู่ใกล้ราชธานี ให้ส่งมาปีละครั้ง

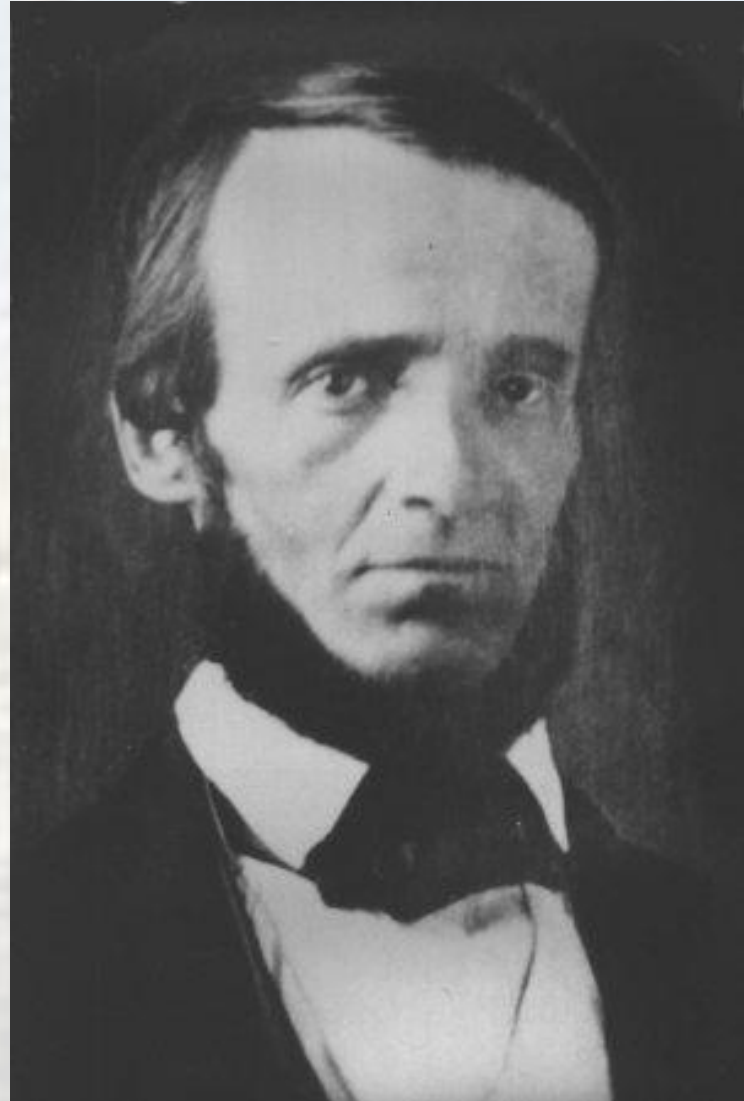
พระปางที่หลวงพระบาง

ช้างต้น

หมอบรัดเลย์

วิดีโอ เกี่ยวกับหมอบรัดเลย์

https://www.youtube.com/watch?v=ks_ELaugNmY

สารคดีหมอบรัดเลย์ ตอนที่ 1 : อารัมภบท แดน ปืช บรัดเลย์

<https://www.youtube.com/watch?v=xK05wthsFWs>

หมอบรัดเลย์ : นายแพทย์ นักหนังสือพิมพ์ ผู้สร้าง"มีเดียใหม่"ในสยาม
(ตอน1)

https://www.youtube.com/watch?v=MD_GiN_KbFQ&t=265s

บรัดเลย์ ครุฟรังแห่งสยามประเทศ : Spirit of Asia (23 พ.ค. 64)

การพิมพ์

បើសិន, គិតតែពីក្រី, វា មិនចាស់ ឡើយ, គេ បាន ដើម
ឆ្នាំ រោង ម៉ាស៊ីន, ក៏ រោង ម៉ាស៊ីន ចប់ ទៅ.

๑๒. ผู้ที่รักการฟังเพลง รักที่จะฟังเสียงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ เช่น เปียโน กีตาร์ ฯลฯ ซึ่งเสียงเหล่านี้สามารถช่วยผ่อนคลายความเครียดได้เป็นอย่างดี ผู้ที่รักการฟังเพลง รักที่จะฟังเสียงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ เช่น เปียโน กีตาร์ ฯลฯ ซึ่งเสียงเหล่านี้สามารถช่วยผ่อนคลายความเครียดได้เป็นอย่างดี ผู้ที่รักการฟังเพลง รักที่จะฟังเสียงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ เช่น เปียโน กีตาร์ ฯลฯ ซึ่งเสียงเหล่านี้สามารถช่วยผ่อนคลายความเครียดได้เป็นอย่างดี

[illegible][illegible][illegible][illegible]

ความพหุ คำนี้ มาจากรากของ

[illegible]

๓. แต่พอมาถึงบ้านเรา, ได้ทำขนมและลูกกวาดไว้
เพื่อพวกข้าพเจ้า, เจ้าชังและพี่สาวเจ้าเป็นเด็กบ้าน, และ
หลานๆโตขึ้นมาในบ้าน. ชังทำขนมและลูกกวาด มาฝากพวกพี่ๆ
พวกข้าพเจ้า ได้ความยินดีกันนัก.

၁၇။ မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်းရှိ မြို့နယ်များကို အောက်ပါအတိုင်း ခွဲခြားထားသည်။

- การศึกษามีศูนย์กลางอยู่ที่วัด วัง และตำหนัก
เจ้านาย รัชกาลที่ 3 โปรดให้จารึก ตำรา
การแพทย์แผนโบราณ ไว้ที่วัดพระเชตุพน (วัด
โพธิ์) ซึ่งได้ชื่อว่า **เป็นวัดมหาวิทยาลัยแห่งแรก
ของไทย**

ศาสนา

- รัชกาลที่ 1 การศาสนา การทำนุบำรุงศาสนา จะมีการทำสังคายนา ชำระพระไตรปิฎก การออกกฎหมายสำหรับพระสงฆ์
- การสร้างวัดสำคัญ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดสุทัศน์เทพวราราม และวัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม เป็นต้น

- ในสมัยรัชกาลที่ 2 โปรดให้ส่งทูตไปศึกษาพระพุทธศาสนาในลังกา และได้นำหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากลังกา กลับมา

ในสมัยรัชกาลที่ 2 มีการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดเป็นจำนวนมาก จนนับได้ว่า เป็นสมัยที่มีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

รัชกาลที่ 3 มีการสร้างวัดที่มีสถาปัตยกรรมแบบจีน เช่น วัดโอรสาราม

ได้มีการรวบรวมความรู้ต่างๆ ทั้งวรรณคดี โบราณคดี และตำรายา
จารึกไว้ตามผนังวัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) จนมีผู้กล่าวว่าวัดโพธิ์เป็น
มหาวิทยาลัยแห่งรัชกาลที่ 3

วัดโพธิ์เป็นมหาวิทยาลัยแรกของไทย

วัดราชโอรสาราม : วัดประจำรัชกาลที่ 3

ความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก

- การค้าได้ขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากอยู่ในยุคแห่งการ ปฏิวัติอุตสาหกรรม และลัทธิจักรวรรดินิยม ชาติดะวันตกที่สำคัญ ที่เข้ามาติดต่อกับไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้แก่
 - โปรตุเกส เป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาติดต่อ ชาวโปรตุเกส ชื่อ อันโตนิโอ เอด วิเซนท์ (องตนวิเสน) เป็นผู้อัญเชิญสาส์นเข้ามา ในรัชกาลที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 2 ไทยได้ส่งเรือไปค้าขาย กับโปรตุเกส ที่มาเก่า และโปรตุเกสได้ขอเข้ามาตั้งสถานกงสุล ในประเทศ ได้สำเร็จเป็นประเทศแรก

อังกฤษ

- พยายามทำไมตรีกับไทย เพื่อหวังประโยชน์ในดินแดนมลายู
- ในสมัยรัชกาลที่ 3 อังกฤษ ติดต่อกับไทยไปช่วยรบกับพม่า

- ไทยกับอังกฤษ ได้ทำสนธิสัญญา โดยสมบูรณ์เป็นฉบับแรก ในสมัย
รัตนโกสินทร์ คือ สนธิสัญญาเบอร์นี

- ในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2369 โดยมีสาระสำคัญ คือ ไทยกับอังกฤษ
จะมีไมตรีจิตต่อกัน อำนวยความสะดวกในด้านการค้าซึ่งกันและกัน และ
เรือสินค้า ที่เข้ามาค้าขาย ต้องเสียภาษีเบิกร่อง หรือภาษีปากเรือ แทน
การเก็บภาษีตามแบบเดิม

สนธิสัญญาเบอร์นี

สาระภาษีสินค้าขาเข้า

เดิม

- เรือสามเสา/วาละ 80 บาท
สองเสาครึ่งวาละ 40 บาท

- ภาษีขาเข้า ร้อยละ 8

ใหม่

- เรือบรรทุกสินค้า
1,700 บาท
- เรือไม่บรรทุกสินค้า
1,500 บาท

พระราชินีอังกฤษ : พระนางวิกตอเรีย

การค้าและเศรษฐกิจ

- พระคลังสินค้า เป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดที่เกี่ยวกับการค้าขาย ทำหน้าที่ควบคุมสินค้าขาเข้าและขาออก
- เลือกซื้อสินค้าที่ทางราชการต้องการ หรือสินค้าผูกขาด

สินค้าผูกขาด หรือสินค้าต้องห้าม

- **สินค้าผูกขาด** คือ สินค้าที่ทางราชการต้องการและคิดว่ามีอันตรายหากพ่อค้าจะทำการซื้อขายกันโดยตรง ได้แก่ อาวุธ กระสุน ปืน
- **ควบคุมกำหนดสินค้าต้องห้าม** (คือสินค้าที่หายากและมีราคาแพง ราษฎรต้องนำมาขายให้แก่ทางราชการ) ได้แก่ งาม้าง ร้างนก ฝาง กฤษณา

- พระคลังสินค้าเป็นหน่วยงานการค้าแบบผูกขาด จึงได้ผลกำไร
มาก แต่เมื่อไทยมีการค้าขายกับต่างชาติ โดยเฉพาะ
ชาวตะวันตก
- พ่อค้าเหล่านั้นไม่ได้รับความสะดวกภายหลังหน่วยงานนี้ถูก
ยกเลิกไปภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง

กรมท่า เป็นกรมที่ทำหน้าที่ติดต่อกับพ่อค้าต่างชาติ

- กรมนี้มีหน้าที่ปกครองหัวเมืองชายทะเล จึงเป็นกรมที่กว้างขวางและคุ้นเคยกับชาวต่างชาติ ปัจจุบันกรมนี้คือกระทรวงการต่างประเทศ
- ดูแลการค้าสำเภาหลวง มีหน่วยงานกรมท่าที่สำคัญคือ
- กรมท่าซ้าย (ค้าขายไปยังประเทศตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น จีน เวียดนาม ฯลฯ)
- และกรมท่าขวา (ค้าขายไปยังประเทศตะวันตก เช่น อินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ ฯลฯ)

เจ้าภาษีนายอากร

- ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการจัดเก็บภาษีใหม่ คือรัฐบาลจะเรียกเก็บภาษีอากรเฉพาะที่สำคัญๆ เท่านั้น
- ส่วนที่เหลือก็จะประมูลให้เอกชนรับเหมาผูกขาดในการดำเนินการเรียกเก็บจากราษฎร ผู้ที่ประมูลได้เรียกว่า "เจ้าภาษีหรือนายอากร" ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนเกือบทั้งหมดตามหัวเมือง
- ราษฎรจะเรียกว่า กรมการจีน

ระบบเจ้าเจ้าภาชีนายอากรนี้มีทั้งผลดีและผลเสียต่อ ชาติดังนี้

- ผลดี ช่วยประหยัดในการลงทุนดำเนินการ ทำให้
ท้องพระคลังมีจำนวนภาชีที่แน่นอนไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการเรียก
เก็บ
- ผลเสีย เจ้าภาชีนายอากรบางคนคิดหากำไรในทางมิ
ชอบ มีการรวบไหล่มักใช้อำนาจข่มขู่ราษฎรเรียกเก็บเงินตามพิกัด

รายได้ของประเทศ

- การเกษตร มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของชาวไทย ตลอดเวลา มีกรรมนารับผิดชอบ รายได้ของแผ่นดินส่วนใหญ่รับจากภาษีอากรด้านการเกษตร เช่น อากรค่านา อากรสมพัตสร (เก็บจากไม้ล้มลุกแต่ไม่ใช่ข้าว) และมีการเดินสวน เดินนา

- **การค้าขาย** การค้าจะทำโดยพระคลังสินค้าและขุนนางชั้นผู้ใหญ่
สินค้าที่มีการซื้อขายระหว่างพระคลังกับพ่อค้ามี 2 ประเภทคือ

สินค้าผูกขาดกับสินค้าต้องห้าม

และได้มีการส่งเรือสำเภาไปค้าขายกับต่างประเทศ

ส่วนใหญ่เป็นของทางราชการ เช่นค้าขายกับจีน อินเดียและพวก
อาหรับ

รัชกาลที่ 3

ในสมัยรัชกาลที่ 2

- การค้ากับต่างประเทศขยายตัวมากขึ้น **เพราะพระเจ้าสุกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (รัชกาลที่ 3 ต่อมา) ทรงเป็นหัวแรงสำคัญจนได้รับสมญาว่า "เจ้าสัว"** และมีการค้าขายกับทางตะวันตก เช่น โปรตุเกส อังกฤษ อเมริกา ฮอลันดา
- **สมัยรัชกาลที่ 3 การค้าขายสะดวกรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลจากการทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษ**

วัดยานนาวา สถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 3

ภาษีอากร

ภาษีอากรที่เรียกเก็บ มี 4 ประเภทคือ

- - จังกอบ คือ ค่าผ่านด่านที่เก็บจากเรือ เกวียน หรือ เครื่องบรรทุกอื่นที่ผ่านด่าน
- - อากร คือ ภาษีที่เก็บจากราษฎรซึ่งประกอบอาชีพที่มีใช้การค้า ซึ่งปกติจะเรียกอากรตามอาชีพที่ทำ เช่น อากรค่านา อากรสุรา
- - ฤชา คือ ค่าธรรมเนียมที่เก็บจากค่าบริการที่ทางราชการทำให้แก่ราษฎร เช่น ออกโฉนด ค่าธรรมเนียมศาล
- - ส่วย คือ เงินหรือสิ่งของที่ไพร่หลวงผู้ที่ไม่ต้องเข้าเวรส่งมอบแทนการเข้าประจำการ

อัปเสมา คือเครื่องถ่วงน้ำหนักเรือสำเภา เช่น รูปปั้นต่าง ๆ

การศึกษา

ระบบการศึกษาในสมัยนี้ยังคงคล้ายสมัยกรุงศรีอยุธยา คือมีวัด และวังเป็นสถาบันทางการศึกษา ที่วัดผู้ที่จะเข้าศึกษาจะต้องบวช เป็นพระ ซึ่งเราเรียกว่า บวชเรียน การสอนใช้พระและราชบัณฑิต สอนวิชาสามัญ ส่วนวิชาอื่นๆ เช่น ช่างต่างๆ จะมีเรียนกันแต่ใน ครั้วเรือนและวงศ์ตระกูล เช่น ช่างทอง ช่างหล่อ

เป็นต้น

ชนชั้นสูงในสยาม

หญิงมีการศึกษาจากบุคคลในครัวเรือน วิชาที่เรียนจะเป็นพวกเย็บ
ปักถักร้อย การบ้าน การเรือน การเรียนหนังสือจะมีบ้าง
ถ้ารักที่จะเรียนแต่ก็ไม่ใช่ที่นิยมมากนัก เด็กหญิงชาวพระนคร
บิดามารดามักส่งเข้ามาอยู่ในวัง โดยอยู่ในตำหนักเจ้านายหรือ
ญาติ เพื่อเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี มารยาท การครองตน

สตรีชั้นสูง

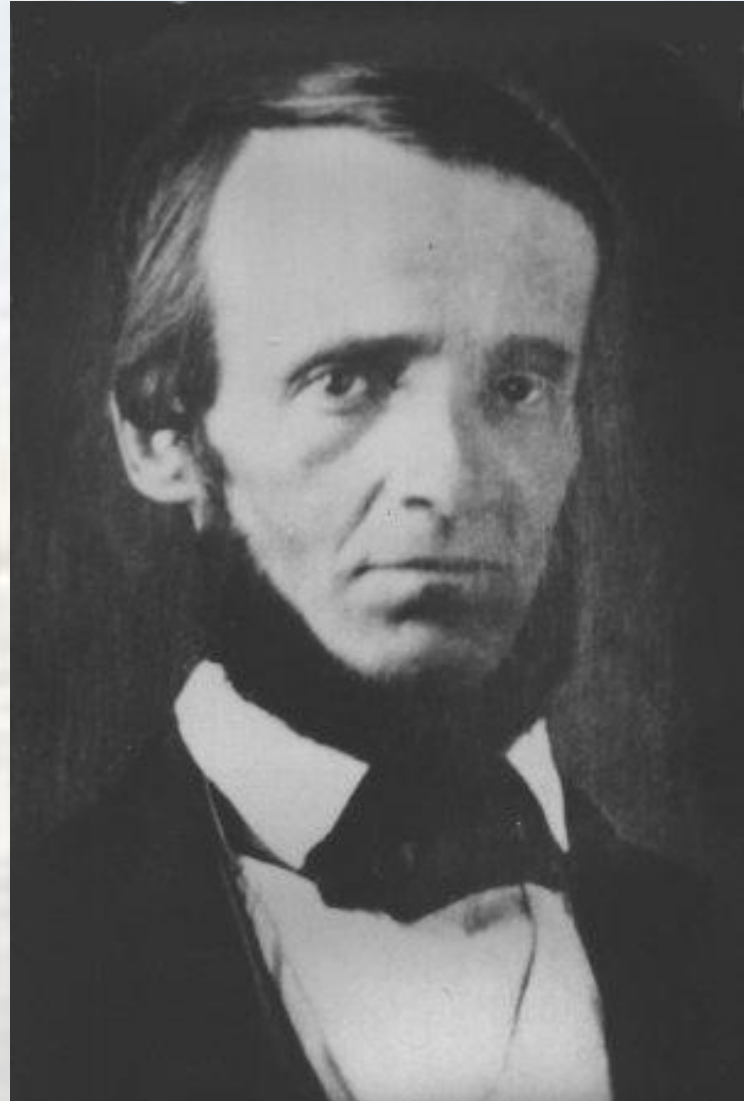
ต่อมาได้เริ่มพัฒนาระบบการศึกษาแบบใหม่มากขึ้น เริ่มตั้งแต่สมัย
รัชกาลที่ 3 เมื่อเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ผนวชที่วัดบวรนิเวศ
โปรดให้คณะสอนศาสนาคริสต์ มีชชันารี มาถวายความรู้
เช่นบาทหลวงปัลเลอรักว สอนภาษาละติน

หมอบรัดเลย์สอนภาษาอังกฤษ

บทบาทมิชชันนารี

- หมอเบร็ตเลย์ได้เข้ามาสอนหนังสือให้เด็กไทย จีน แก๊กยาและรักษาผู้ป่วยไข้ ได้ย่ำวิธีการปลูกฝีเพื่อป้องกันไข้ทรพิษมาเมืองไทย
- และต่อมาได้ทำเครื่องพิมพ์มาพิมพ์หนังสือ
- ได้จัดพิมพ์หนังสือประถม ก. กา ออกจำหน่าย

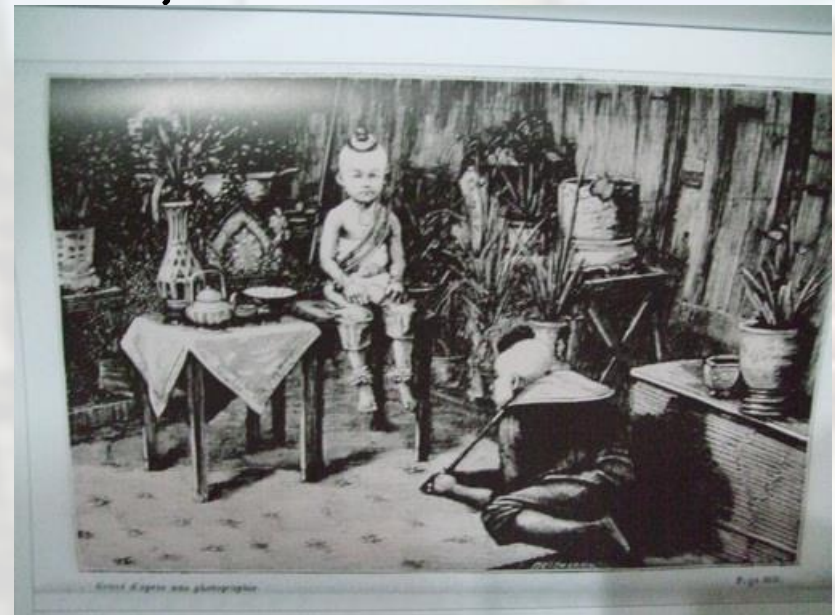
หมอบรัดเลย์

- สภาพสังคม

มีโครงสร้างคล้ายอยุธยาและธนบุรี แบ่งเป็น

- เจ้านายชั้นสูง(กษัตริย์)
- ขุนนางและข้าราชการต่างๆ
- ไพร่และสามัญชน
- ทาส

ด้านยุติธรรม

กลองวิจิตรเกียรติ

- **ความเป็นมา** สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ได้ทำ กลองขนาดใหญ่ ทำ ด้วยไม้รักชัฒมัน มี เส้นผ่าศูนย์กลาง 62 เซนติเมตร สูง 136 เซนติเมตร หน้ากลองซึ่งด้วยหนังควายเผือก ถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งที่เป็นเจ้าพระยาพระคลัง ออกไปบูรณะเมืองจันทบุรี ใน พ.ศ. 2380

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กับ“กลองวินิจฉัยเกรี”

- พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่า ในสมัยก่อนราษฎรผู้มีความทุกข์ร้อนจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ก็ต่อเมื่อเวลาที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกนอกพระราชวัง
- หากสามารถตีกลองร้องฎีกาได้ทุกวันโดยไม่ต้องรอเวลาที่จะเสด็จออกนอกพระราชวัง ก็จะเป็น การบำบัดทุกข์ของราษฎรได้อีกประการหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ กลองสำหรับตีกลองร้องฎีกาว่า “**กลองวินิจรรย์เกรี**” ตั้งไว้ที่ทิมดาบ ในบริเวณ พระบรมมหาราชวัง ให้กรมวังลั่นกัญแจไว้ เมื่อผู้ใดจะไปร้องถวายฎีกา กรมวังก็จะไปไขกัญแจ ให้
- เมื่อตีกลองแล้วตำรวจเวรก็ไปรับตัวและเรื่องราวของผู้ตีมา แล้วจึงนำความขึ้นกราบบังคม

ข้อสังเกต

- การตีกลอง ร้องฎีกานั้นราษฎรผู้ที่จะเข้าไปตีกลองร้องฎีกาต้องเป็นผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากอย่างมาก เพราะ ต้องเสียเงินเป็นค่าไขกุญแจให้แก่เจ้าพนักงาน
- บางครั้งก็จะถูกเจ้าพนักงานโบยตีก่อนจะตี กลองร้องฎีกา

รัชกาลที่4 โปรดฯให้ถวายฎีกา

- ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิก ประเพณีตีกลองร้องฎีกา
- และโปรดเกล้าฯ ป่าวประกาศให้ราษฎรทราบกำหนดเวลาที่พระองค์จะ เสด็จออกรับฎีกา ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ เดือนละ 4 ครั้ง
- เมื่อเวลาที่จะเสด็จออกโปรดให้ตีกลองวิจิฉัยเกร็เรียกผู้ที่จะถวายฎีกามา ชุมนุมกันที่หน้าพระที่นั่ง

ปัจจุบันกลองวิจิฉัยเกร์ตั้งอยู่
ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

การศาสนา

สมัยรัชกาลที่ 1

- โปรดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกแล้วจารึกลงเป็นพระไตรปิฎกฉบับหลวง ปิดทองทั้งปกหน้าปกหลังและกรอบ เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับหลวงหรือฉบับทองหรือทองใหญ่

- สร้างและปฏิสังขรณ์วัด เช่น วัดพระแก้ว ปฏิสังขรณ์วัดโพธาราม และพระราชทานนามใหม่ว่า

"วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส"

- อัญเชิญพระศรีศากยมุนีจากวัดมหาธาตุสุโขทัยมาประดิษฐานที่วัดสุทัศน์วราราม

และอัญเชิญพระพุทธรูปสี่พระองค์จากเชียงใหม่มาประดิษฐานที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์

สมัยรัชกาลที่ 2

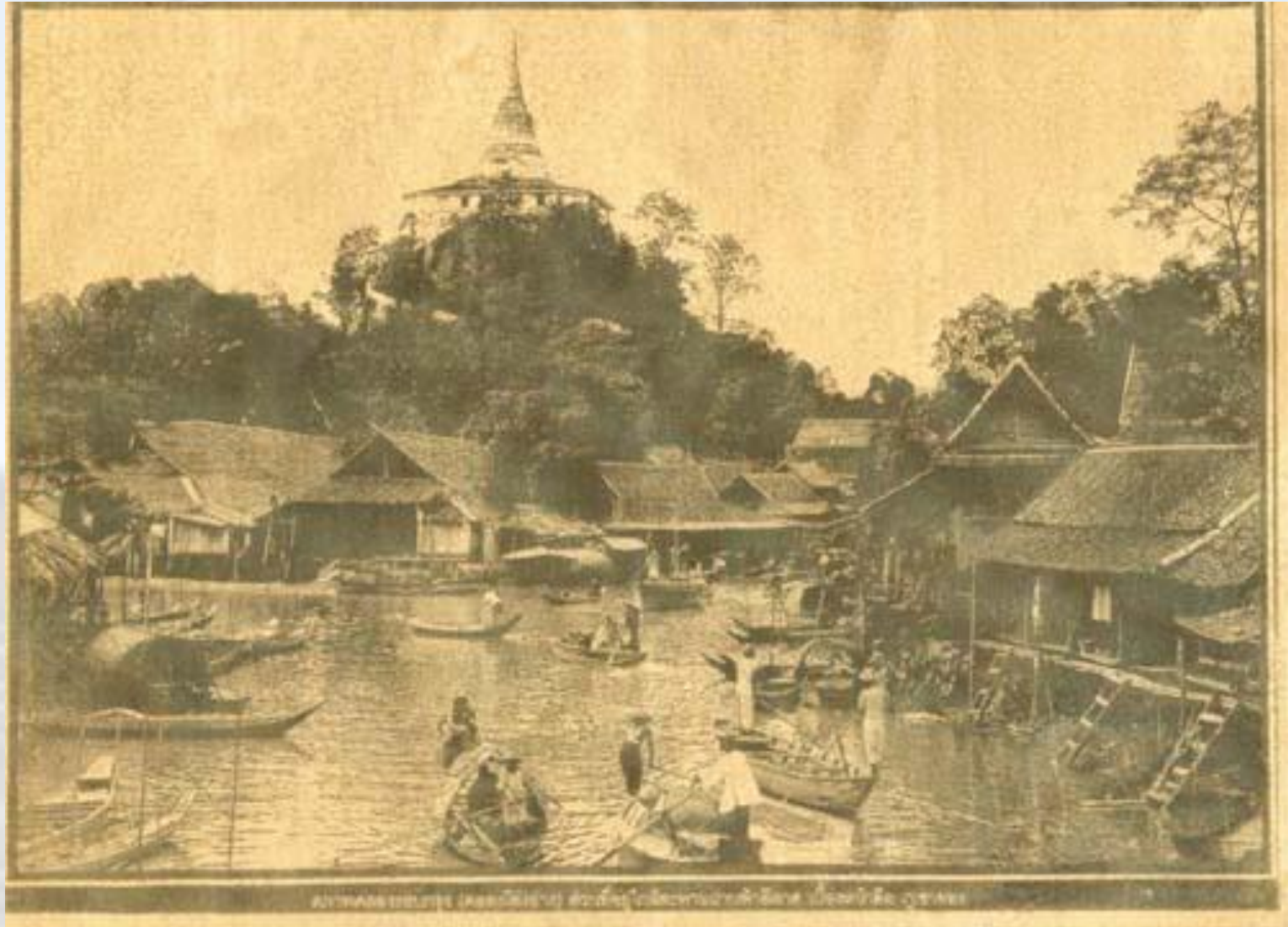
- ปฏิสังขรณ์วัดแจ้งแล้วพระราชทานนามใหม่ว่า
วัดอรุณราชวราราม
- แต่งตั้งสมณทูตไปสืบศาสนาที่ลังกา 8 รูป เมื่อคณะพระสมณ
ทูตกลับมา ได้นำต้นโพธิ์มา 6 ต้น
 - แก้ไขปรับปรุงบทสวดมนต์

พระราชพิธีอาพาธพินาศในสมัยรัชกาลที่ 2

เมื่อหิวาตกโรคระบาดในสมัยนี้ผู้คนล้มตายมาก จึงโปรดให้ตั้งพระราชพิธีอาพาธพินาศ มีการยิงปืนใหญ่ขับไล่ความอัปมงคล อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบรมสาริกธาตุออกแห่ นิมนต์พระภิกษุประพรมน้ำพระพุทธมนต์ไปตามทาง ชักชวนให้ประชาชน สวดมนต์ภาวนาอยู่ในบ้าน ศพผู้ตายให้จัดการเผา

การคมนาคม ขนส่ง ใช้เส้นทางน้ำ (ในภาพคือคลองมอหานาค)

สมัยรัชกาลที่ 3

- ให้ตรวจสอบพระไตรปิฎกทั้งจากลังกาและมอญ แล้วให้จารึกอย่างสวยงามได้รับยกย่องว่าเป็นพระไตรปิฎกที่สวยงามและถูกต้องมากที่สุด
- ให้สำรวจความประพฤติของสงฆ์ให้อยู่ในพระวินัย
- ตั้งธรรมยุติกนิกาย โดยพระเจ้านั่งยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4 ในเวลาต่อมา)

ความเป็นมา

- พระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ ทรงสนใจศึกษาพระไตรปิฎก ทรงเห็นว่าพระสงฆ์สมัยนั้นไม่เคร่งครัดพระธรรมวินัย จึงต้องทำการสังคายนาใหม่

(พระองค์ได้ทรงพบพระภิกษุรามัญรูปหนึ่งชื่อ ซาย เกร่งครัดในพระธรรมวินัยมากจึงทรงยึดถือเป็นแบบอย่างและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ข้อปฏิบัติของพระองค์จึงผิดไปจากพระสงฆ์รูปอื่นๆ การห่มผ้าเป็นแบบรามัญ)

คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

- พระองค์ประทับอยู่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) ทรงให้นามคณะสงฆ์ของพระองค์ว่า คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ต่อมาพระองค์ย้ายไปประทับที่วัดบวรนิเวศ
- ส่วนคณะสงฆ์เดิมเรียกว่า คณะสงฆ์มหานิกาย

วิดีโอเรื่อง นิกายมอญ

<https://www.youtube.com/watch?v=jJ7XzutgNsU>

ที่มา ประวัติศาสตร์นอกตำรา

นิกายมหาเถร จากนิกายมอญ สู่ธรรมยุติ ก่อนเผยแพร่กลับสู่เมือง
มอญอีกครั้ง | ประวัติศาสตร์นอกตำรา Ep.28

สถาปัตยกรรม : เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

จบการนำเสนอ

